

doops gezind plus

foto Ivan Liu Hu

Oneffen

- 2 **om te beginnen**
- 3 **vanuit de stilte**
- 4-6 **overdenking**
Effen in de wildernis
- 7 **open ruimte**
Oneffen effenen
- 8 **zegenrijk**

oktober + november 2022

**doops
gezinden**

Algemene
Doopsgezinde Sociëteit

VOORAF

Machteld Stam

De stukadoor die het plafond kwam stuken, praatte honderduit. Terwijl hij het plafond gladstreek vertelde hij over zijn leven en de hobbels die hij daarin tot nu was tegengekomen. De volgende dag kwam hij zichtbaar aangeslagen binnen. Bij de koffie die ik hem aanbood kwam het verhaal eruit. Zijn moeder was dit jaar overleden. De as zou, zo hadden haar kinderen hun moeder beloofd, in tweeën worden verdeeld. De ene helft zou worden uitgestrooid op zee in bijzijn van de familie. De andere helft zou door de kinderen samen met moeders beste vriendin worden verspreid.

Nu had de stukadoor vanmorgen bericht gekregen dat de tweede helft van de as door de vriendin alleen in bijzijn van zijn zus was uitgestrooid.

Hij begreep het niet. Waarom was dit buiten hem om gegaan? Wat had hij verkeerd gedaan dat ze hem hadden gepasseerd? Het zat hem niet lekker. Deze onduidelijkheid moest uit de weg geruimd worden. En hij besloot zijn zus te bellen.

Toen ik later de kamer binnenkwam was hij alweer volop aan het pleisteren. Hij had zijn zus gesproken. Het was onnadenkend van haar geweest hem niet bij de tweede verstrooiing te betrekken. Dit was niet meer terug te draaien, maar broer en zus waren weer in verbinding met elkaar. Hij was zichtbaar opgelucht. Hij kon weer verder. En met een kritisch vakmansoog liet hij zijn blik over het plafond glijden om eventuele oneffenheden glad te strijken.

CD

Machteld van Woerden

Messiah, Georg Friedrich Händel, uitg. Les Arts Florissants, Harmonia Mundi, 2019, € 19,19 (o.a. bij bol.com). Ook te beluisteren via YouTube.

Messiah

Op 14 september 1741 voltooide de Duitse barokcomponist Georg Friedrich Händel zijn grote werk *Messiah*. Hij had

er slechts 24 dagen voor nodig en moet in een soort creatieve koorts gewerkt hebben. De tekst komt grotendeels uit de King James-bijbel en de psalmen uit *The Book of Common Prayer*. Het werk biedt een groots overzicht van hoe men in de 18^e eeuw inhoud gaf aan de betekenis van het begrip Messias.

Het is een christologisch ingevulde Messias en daarover kun je nu zeker je twijfels hebben. Maar de glorieuze muziek overstijgt toch veel van

die bezwaren. Al zou je alleen het begin maar horen, waarin een tenorstem de troostrijke tekst uit het bijbelboek Jesaja zingt: *'Comfort ye, my people'*. Die tekst en de daaropvolgende aria *'Every valley'* is in muzikaal opzicht van een ongehoorde schoonheid. Het is uitgezongen troost.

De uitvoering op dubbel-cd van Les Arts Florissants o.l.v. William Christie, met countertenor Andreas Scholl, is prachtig!

COLOFON

Doopsgezind Plus is een liturgische, pastorale uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en verschijnt zes keer per jaar, in het hart van *Doopsgezind NL*.
Redactie Kalle Brüsewitz, Marijke van Duin, Jeannette den Ouden,

Machteld Stam & Machteld van Woerden
Ontwerp & opmaak Susan de Loor, Kantoordeloor Haarlem
Druk GBU printmedia
Oplage 5.000

Papier Maxi Offset
FSC-mix credit gecertificeerd
Contact redactie
Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
020 623 09 14 | communicatie@ads.nl
www.doopsgezind.nl
© ADS 2022

Goede God, hoort u mij?
Ik ben het, uw toegewijde struikelaar.
Uw bericht heb ik ontvangen.
'Maak recht mijn wegen.'

Maar hoe kan ik, een mens die wankelt
door de dag en die met moeite opstaat
als zij is gevallen, vervullen
wat u -zo veel, zo zwaar- van haar verwacht?

Goede God, hoort u mij?
Dit is mijn bericht: ik kan het niet alleen.
Richt mij op, van binnen uit,
dat ik ze zie: uw rechte wegen.

Effen in de wildernis

In dagen van grote verwarring, hetzij door schokkende gebeurtenissen in de wereld, hetzij door moeilijke persoonlijke omstandigheden, schieten mij dikwijls onverwacht bepaalde woorden te binnen.

Het zijn woorden uit het bijbelboek Jesaja: ‘Troost, troost, mijn volk, zegt je God’.¹ Prachtige woorden om bij te mediteren tijdens een *lectio divina*, of om in een stil persoonlijk moment over na te denken. Hier wordt het gehele volk aangesproken en collectief troost en vergeving toegezegd. Maar hoe is het om de tekst met een kleine wijziging nogmaals te proeven:

*Troost, troost, mijn kind, zegt je God.
Zeg tot je hart dat je lijdenstijd lang genoeg
geduurd heeft,
dat je geboet hebt voor het onrecht dat je beging,
dat je al dubbel en dwars hebt geleden om wat je
ooit hebt misdaan.*

In mijn kleine wereld gaan deze woorden ineens heel intens leven. Ik kan niet langer doorverwijzen naar de fouten van anderen en zelf buiten schot blijven, noch steeds blijven hangen in verdriet of schuldgevoel. Het begint in het klein bij mijzelf: ‘Troost, troost, mijn kind’. Dat verwarmt mijn hart, geeft lucht en een beetje leefruimte. Er mag een eind komen aan het gevoel van schuld om gemiste kansen, om leed dat – soms onbedoeld – een ander is aangedaan. En dan kan er verzoening plaatsvinden.

Mede om die reden is Grote Verzoendag² in het jodendom zo’n uitermate belangrijk en heilig moment in het synagogale jaar. Het is een dag van inkeer, vasten en bidden, nadat men in de voorafgaande dagen van omkeer aan ieder die men mogelijk gekwetst heeft om vergeving heeft gevraagd. Tenslotte is Jom Kippoer ook een dag om vrede te sluiten met de Ene, want je kunt niet verlangen dat deze jou je misstappen vergeeft als jij niet ook zelf in het reine bent gekomen met je naaste, de ander, met wie je nog een appeltje te schillen had (of de ander met jou!).

In de Bergrede³ staat een verwijzing naar vernoemde Grote Verzoendag, vrij vertaald:

*Als je naar het godshuis komt om je gave bij
het altaar neer te leggen
en je herinnert je dat er onenigheid is tussen jou
en je broeder,
laat je gave daar achter, ga eerst terug, verzoen(!) je
met je broeder
en ga dan pas het godshuis binnen om je gave
te offeren.*

Dat noem ik boete doen, want hoe wil je met een rein geweten bidden tot de Ene als je een conflict hebt met een ander? Dat klinkt lastig en dat is het ook. Maar het is óók een heilzame uitdaging

om juist de eerste te willen zijn die het boetekleed aantrekt en om vergiffenis vraagt. Oprecht gemeente excuses missen zelden hun uitwerking. Zij effenen de weg naar het hart van de ander, ze effenen de weg naar toekomst, naar samenleven in vrede.

Jesaja voegt nog iets toe aan zijn troostende beginregels:

*Hoor, een stem roept:
baan in de woestijn een weg voor JHWH,
effen in de wildernis een pad voor onze God.*

De woestijn is hier geen gelijkmatige zandvlakte, maar een onherbergzaam, haast onbegaanbaar gebied vol rotspartijen en obstakels. Dat was zo, lang geleden, toen Jesaja deze woorden schreef voor zijn volksgenoten in ballingschap: ontheemden, ver van hun geboortegrond, wellicht ook vechtend met een gevoel van godsverlatenheid. Troost in het lijden was één ding, de rug rechten en obstakels aanpakken om in het reine te komen met de wereld, was een tweede. Hoe herkenbaar! Ook wij zijn vertrouwd met obstakels en oneffenheden die de omgang met anderen bemoeilijken, en de verbinding met de God van de troost kunnen verhinderen.

Het was de evangelist Mattheus⁴ die dit scherp zag, toen hij via de profetenstem van Johannes de Doper zei:

*Keer om,
want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen.
Want hij is het
van wie door de profeet Jesaja gesproken werd,
toen hij zei:
De stem van een roepende in de woestijn:
bereid de weg van de Heer,
maak recht zijn paden.*

De roepende in de woestijn vinden we niet terug bij Jesaja! Het was immers *de weg* die in de woestijn gebaad moest worden, te midden van alle denkbare en ondenkbare obstakels. Daar ligt het begin van het effenen van het pad, van de omkeer naar een ander leven. Zo kon op een geëffend pad de messiaanse intocht plaatsvinden, treffend verbeeld in het verhaal van palmzondag, wanneer enthousiaste mensen hun kleren op de grond uitspreiden om het ezeltje met haar kostbare last een begaanbare weg te bereiden. Toch zouden diezelfde mensen enkele dagen later struikelen over de leugens, het verraad, het bedrog, de ophitsing...

Oneffenheden – ze zouden er niet moeten zijn. Daarom zouden we wat meer mogen ‘ver-effenen’ in ons leven en samenleven, waardoor we de troost die de Ene ons heeft toegezegd in ons hart kunnen ontvangen. Er is, zoals ik heilig geloof, altijd weer een nieuw begin denkbaar voor wie oprecht bereid is spijt te betuigen en om te keren.

Oneffenheden – ze zijn ook onmisbaar. Als noodzakelijke waarschuwing, en als momenten van gedenken. Tegenwoordig kun je bijna letterlijk struikelen over kleine stoepsteentjes, voorzien van een messing plaatje: *Stolpersteine*, ofwel struikelstenen, die geplaatst zijn voor de huizen waar slachtoffers van de Holocaust voor het laatst in vrijheid hebben gewoond. Hun namen staan in het messing gegrift, met de datum van deportatie, de sterfdatum en de naam van het vernietigingskamp.⁵ Het zijn kleine gedenkplekken die ons herinneren aan de met geweld afgebroken levens van mensen die eens in vrijheid onder ons leefden.

Deze ‘oneffenheden’ in de geschiedenis mogen nooit vergeten worden, want zij bepalen ons erbij dat wij niet zó met mensen mogen omgaan die rekenen op onze solidariteit en hulp. Daarom moet het lot van anderen ons een zorg zijn en bidden wij om troost als wij dreigen te vallen. +

Lied van de Doper

*Kwam van Godswege
een man in ons bestaan,
een stem om te getuigen,
Johannes was zijn naam.
Man van Godswege,
Johannes was zijn naam.*

*Zo staat geschreven:
de heuvel moet geslecht,
geen kwaad mag zijn bedreven,
maak alle paden recht.
Zo staat geschreven:
maak alle paden recht.*

- 1 Jesaja 40:1 ev.
- 2 Jom Kippoer, zojuist gevierd op 4 & 5 oktober 2022
- 3 Mattheus 5:22-24
- 4 Mattheus 5:2,3
- 5 Zie Joods Cultureel Kwartier Tijdschrift, zomer 2022, pp. 26, 27

*Doper, wat liep je
in kemelharen pij,
als een profeet, wat riep je
daar in die woestenij?
Doper, wat riep je
daar in die woestenij?*

*Dat wij omkeren,
verlaten ons domein,
beleven 't woord des Heren
en niet weerbarstig zijn.
Dat wij omkeren
en niet weerbarstig zijn.*

*Doper, wat moeten
wij doen totdat Hij komt?
In hoop en vrees doet boete,
geloofd in zijn verbond.
Doper wat moeten
wij doen totdat Hij komt?*

*Deelt met elkander
het brood van alledag,
opdat in u de ander
Gods heil aanschouwen mag.
Deelt met elkander
het brood van deze dag.*

*Volk uitentreuren
gezet in de nacht
Gods woord zal u gebeuren
Zolang gij Hem verwacht
Sta te gebeuren
Kom, woord, in onze nacht*

*Volk uitverkoren
Om in het licht te staan
Een kind wordt u geboren
Messias is zijn naam
Kind ons geboren
Jouw licht zal met ons gaan*

Oneffen effenen

Overal in Europa vind je tegenwoordig *Stolpersteine*.

Stolpersteine zijn kleine vierkante koperen plaatjes met gegraveerde letters en getallen erop. De plaatsing van *Stolpersteine* (struikelstenen) is een project van de kunstenaar Günter Demnig, geboren in 1947 in Berlijn. Ze vormen een over geheel Europa verspreid monument voor de slachtoffers van het nationaalsocialisme. De plaatjes hebben afgeronde hoeken en randen en zijn met de hand gegraveerd; de letters en cijfers zijn ingeslagen met hamers en ponsen. Ze worden ondersteund door een gegoten betonnen kubus met een randlengte van 96 × 96 en een hoogte van 100 millimeter.

De Stolpersteine maken deel uit van de straten, pleinen en stoepen en dus van de publieke ruimte. Het heeft impact als je er daadwerkelijk bijna over struikelt, of er zomaar tegenaan loopt terwijl je misschien met hele andere dingen bezigt bent. De geschiedenis wordt zo onderdeel van het heden. Dat de struikelstenen deel uitmaken van de straat heeft ook een symbolische reden. Ze moeten bijvoorbeeld een geplaveide weg symboliseren, of zijn een verwijzing naar de door de nazi's vernietigde joodse grafstenen die kapotgeslagen werden en hergebruikt als straatstenen. Inmiddels zijn er wereldwijd meer dan 75.000 struikelstenen geplaatst, verdeeld over tientallen landen.

De plaatjes zijn van messing, en messing oxideert. Eens per jaar, in Nederland op 4 mei, wordt de

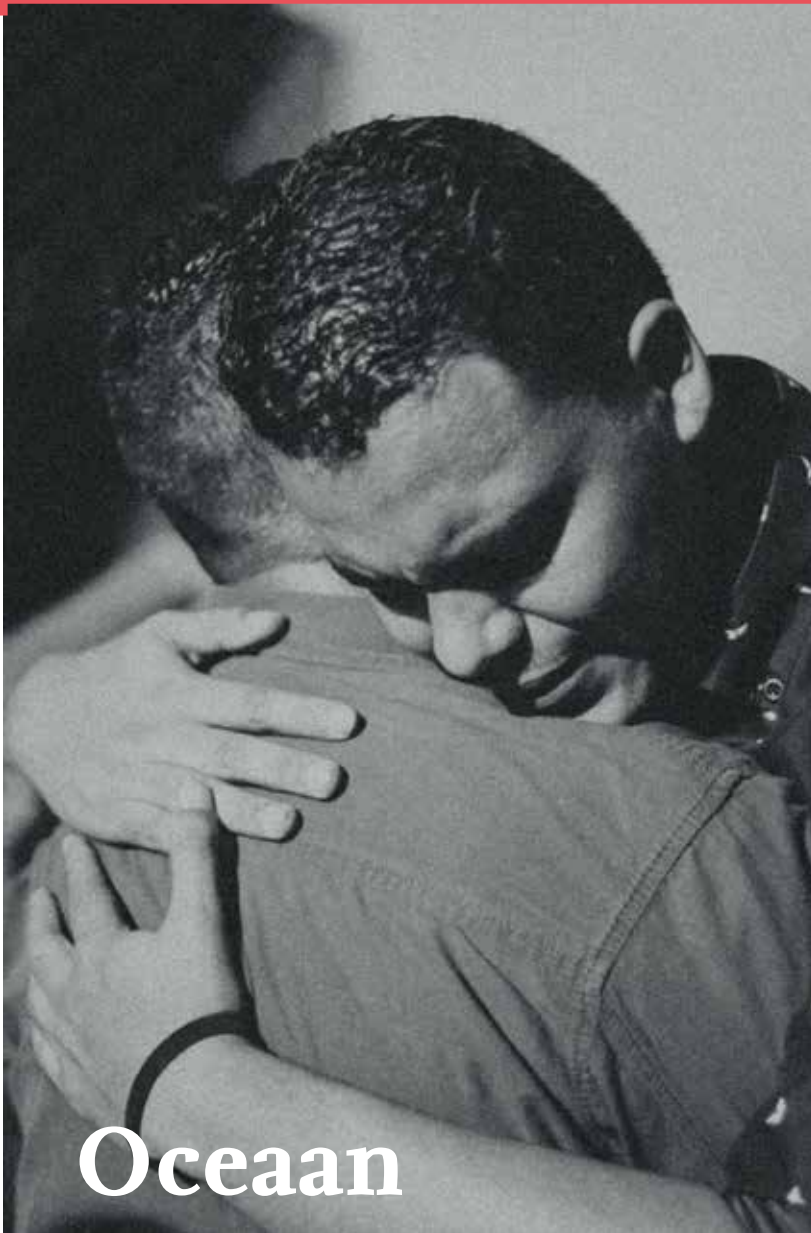

foto Wikimedia

nationale *Stolpersteine*-poetsdag gehouden. ‘Het is belangrijk dat de plaatjes schoongemaakt worden, want juist het messing zorgt ervoor dat de plaatjes opvallen. En de stenen heten niet voor niks ‘*Stolpersteine*’: je moet erover struikelen. Niet echt natuurlijk, maar Günter Demnig citeert altijd een scholier die ooit tegen hem zei: ‘*je moet erover struikelen met je hoofd en je hart*’ – zo stelt Duijfe van de Woestijne, vrijwilliger bij Stichting *Stolpersteine*.

Het schoonmaken gebeurt spontaan en wordt gedaan door heel veel verschillende mensen. Dat kunnen schoolklassen zijn, maar ook individuen, zoals nabestaanden of eigenaren van een huis op de plek waar de stenen liggen. ‘Er zijn veel vrijwilligers die meedoen met het poetsen, en niet alleen op de poetsdag. Mensen die het belangrijk vinden dat de stenen glimmen en daarmee laten zien dat de namen nooit vergeten worden. En dat de slachtoffers van het nationaalsocialisme nooit vergeten worden.’

‘Gelukkig leeft de geschiedenis en komen er dagelijks *Stolpersteine* bij. Voor ons als stichting is dat belangrijk, want het is een blijvende en heel aanwezige manier om die geschiedenis te blijven vertellen. Het schoonmaken van de stenen effent als het ware opnieuw dat oneffen stuk geschiedenis, door de namen te laten zien. De namen van mensen die deel waren en zijn van onze collectieve geheugen, onze geschiedenis.’ +

Oceaan

Hij was al ver in de negentig. Een man van de wereld, nadenkend, altijd zorgvuldig zijn woorden wegend.

Hij kwam geregeld naar de kerkdiensten en was een trouw bezoeker van een van de gesprekskringen – en toen hield dat plotseling op. Aan het begin van de zomer was ik nog bij hem langs gegaan. Hij had gebak gehaald want hij was net jarig geweest. We hadden uitgebreid en diepgaand gepraat met elkaar. Over straks.

Hoe straks was, dat wist hij niet precies, maar hij dacht dat hij dan zou terugkeren als een druppel in de oceaan. En over vroeger – vroeger toen het nog niet zo gebruikelijk was dat vaders hun kinderen knuffelden. Tussen de regels door kon je hem horen zeggen dat hij dat gemist had: die intieme omgang met zijn eigen vader.

Ik had hem gebeld en hij had mij verteld dat het niet goed ging. Ja, heel fijn als ik langs zou komen. Ik moest maar kloppen en mijzelf dan gewoon binnen laten. Waarschijnlijk zou ik hem op bed treffen, in de slaapkamer, zo had hij mij gezegd. En nu zat ik daar weer tegenover hem op de bank. Hij was vermagerd. Hij at vrijwel niet meer. Niet omdat hij dat niet wilde; hij wilde wel, maar het lukte niet meer.

Opnieuw spraken we over vroeger, over het gemis, de knuffel die hij zo graag had gehad. En dat hij hoopte dat hij zelf een goede vader was geweest. Ik vermoed dat hij bij tijden best streng kon zijn geweest, maar ik had hem altijd ervaren als een bijzonder zachtmoedige man, een heel fijn en warm mens. En ik geloofde heilig dat hij bovenal een liefhebbende vader was geweest.

Daar stonden we bij de deur van zijn huis om afscheid van elkaar te nemen. Ruim anderhalf uur hadden we gesproken. Het moest hem de energie voor een hele dag hebben gekost. Ik denk dat we allebei aanvoelden dat dit afscheid definitief was. Toen deed ik wat volgens allerlei protocollen waarschijnlijk niet mag: ik vroeg of ik hem een knuffel mocht geven. We sloegen onze armen om elkaar heen. Wat hij vervolgens tegen mij zei, met zijn hoofd op mijn schouder, kon ik niet goed verstaan, want zijn stem werd gesmoord in tranen.

Dankbaar en verward stap ik op de fiets. Ik probeer mijn eigen tranen te bedwingen. Ik hoop dat de oceaan hem liefdevol zal omarmen. +